

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Be-reshit

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

מנ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10050

כח ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
שנה ויהי ימיו יעקב שני חיו
שבע שנים וארבעים ומאת שנה :
כט ויקרבו ימיו ישראל למות ויקרא
לבנו ליוסף ויאמר לו אם-לא מצאתי חן
בעיניך שים-נא ידך תחת ירכי ועשית
עמדי חסד ואמת אל-נא תקברני במצרים :
ל ושכבתי עם-אבותי וישאתני ממצרים
וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה
כדברך : לא ויאמר השבעה לי וישבע לו
וישתחו ישראל על-ראש המטה : פ
מח א ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף
הנה אביך חלה ויקח את-שני בניו עמו את-
מנשה ואת-אפרים : ב ויגד ליעקב ויאמר
הנה בגד יוסף בגא אליך ויתחוק ישראל
וישב על-המטה : ג ויאמר יעקב אל-יוסף
אל שבי נראה אלי בלוח בארץ כנען ויברך
אתי : ד ויאמר אלי הקני מפרד והרבייתך
ונסתיד לקהל עמים ונתתי את-הארץ הנות
לנצח אחריתך אהנת עולם : ה ועתה
ג שני-בניך הקוללים לך בארץ מצרים עד-

כח ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
שנה ויהי ימיו יעקב שני חיו
שני חיו מאה וארבעין ושבע שנים :
כט וקרבו ימיו ישראל לממת ויקרא
לבריה ליוסף ויאמר ליה אם-בען אשבת
רחמיך בעיךך שור-בען ידך תחת ירכי
ותעביד עמי שיבו וקשוט לא-בען תקברני
במצרים : ל ואשכוב עם-אבותי ותשלני
ממצרים ותקברני בקבורתהון ויאמר אנא
אעביד כפתח-נמדך : לא ויאמר קיים לי וקיים
ליה וסגיד וישראל על-ראש ערסא : א ותהו
בטר פתגמא האילין ויאמר ליוסף הא אבוד
שכיב מדע ודבר ות-חרין בנוהי גמיה ות-
מנשה ות-אפרים : ב ויהי ליעקב ויאמר
הא בךך יוסף אתי לנומד ואמסךך ישראל
ויתיב על-ערסא : ג ויאמר יעקב ליוסף
אל-שבי אתגלי-לי בלוח בארץ כנען
ויברך יתי : ד ויאמר לי הא-אנא מפשיך
ואסניךך ואתניךך לכנשת שבטין ואחן יתי
ארץ הדא לבגך בחרך אחסנר עלם :
ה ובגן חרין-בגד דאיתילידו לך בארץ

באי

רשי

דמצרים

(כח) ויהי יעקב : (ב"ר) לפה פרשה א סתומה לבי סביון שפטר יעקב אבינו ונסתמו עיניו ולכס של ישראל וזרח השעבוד
סבתו לילוי לכהן - דבר אחר ספק לגלות אחיך לבניו ונסתם ממוכב"ר : (כט) ויקרבו ימיו ישראל
למות - (ב"ר) כל מי שנחמרה בו קריבה למות לא כגי' לייזי אבותיו (ינחק חיים ק"פ ויעקב קמ"ו כדור נאמר קריבה חכיו חיה' עניס
זכוח חיה') : ויקרא לבנו ליוסף - (ב"ר) למי שהיה יכולת כידו לנשות : שים נא ידך - והשבע : חסד ואמת - חסד
שעושין עם המתים הוחסד של אחת שלישי חכמה לתשלוס גזול : אל-נא תקברני במצרים - סופה להיות עפרה כנים (וירקשן
תחת גופי) וסאין ותי מוכה לחרן חיים אלה כנע - גגול וחיכות וסלח וסוכי מנרים עבודת חיליים : (ב"ר) (ל) ושכבתי עם
אבותי - וי"ו ח מחוכר לנעלה לתחילת המקרא חים כח ידך תחת ירכי וסעכע לי וחי סופי לסככ עם אבותי - וחתה תשחני חמלרים -
ולין לנחה וסככתי עם אבותי השכיבתי עם אבותי בעערך סהרי כתיב אחי וסככתי חמלרים וקברתני בקבורתם ועוד חלני ככל חוקים לסון
סככתי עם אבותי חיה חנוייה ונח הקבורה כנו (מק"ב אב) וסככ דוד עם אבותיו וחתך כן ויקבר בעיר דוד (א) : (לא) וישתחו
ישראל - תעלה בעיני סגיד ליה - על ראש המטה - הכן עמנו לנגד הסנינה נכאין חמרו סהסכינה למעלה ער איתין של קולס
שח

בת יחתי ועקב בארעא דמגרים שבקרי שנין והו' יומי ועקב מכוס יומי חיי' מאה וארבעין ושבע שנין
כט וקרוב יומי ישראל לקמת וקרא לקריה ליוסף ואמר ליה אין ברוך אשכחית בתמיך קרוב שני
ומטליני ממגרים ומקברני בקברתחון ומן בגלל דהוא קריה לא שני יריה אלהו אמר אגא אעביד בסימבד :

ירושלמי

ושבת ישראל על ריש ברגושה :

אמרך שכיב כביע ודבר נת חרון בגי עמיה נת מנשה נת אפרים : ג ותיאר ליעקב למימר הוא כבד יוסף אתי
לחוד ואמרך ישראל ותיב על דרגשא : ג ואמר יעקב וגו' : ד ואמר לי הא נא משיש לך ומסגי לך
עיתמיך לכנשת שבטיו ואיתו ירו ארעא הקדא לקבך בתרה אהסנת עולם : ה וקדון חרון בגד דאיתילידו לך

בארעא

רשי

(שבת נדרים מ) • דבר אחר • על ראש המטה על סהית מוטו עליה ולא היה בה רשע שהרי יוסף חלף הוא ועוד שכסכה לכין חגים
והרי הוא עומד כדקו : (א) ויאמר ליוסף • אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר ויש אומרים אמרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד
וכסלה יעקב בלחך גושן הלך אמרים אלל חכין לאמרים להגיד לו : ויקח ארזי שני בנין עמו • כדי שיכרכס יעקב לפני אותו :
(ב) ועד • המגיד ליעקב ולא מירש מי והרכס מקראות קצרו לשון : ויתחוק ישראל • אשר אף על פי שהוא בני חלף הוא אהלך
לו כבוד ונאן שחולקין כבוד למלכות וכן משה חלק כבוד למלכות וירדו כל עבדיך אלה אלי וכן אליהו וישנס מתגווגו' : (ד) ונתחך
לקרל עמים • כשרני שעתידים לאת מונו עוד קהל ועמים ואף על פי שאמר לי גוי וקהל גויס גוי אחר ליעל כתימן קהל גוים הרי
מים לבד מכתימן וסוף לא נולד לי כן למדני שעתיד אחד משכטי ליחלק ועתה אותה מתנה אלי כותן לך : (ה) דהגולדים לך עד באי
אליך • לפני כתי אהך כלומר שגולדו משפרשת מתי עד שאתי אלך : לי הם • כמסון שר בני הם ליעול חלק בלחך חיש כנגדו :
ומולדהך

באר רחובות דקדוקי רשי

(א) כולכת לדעת דום שכתב רש"י ועוד מנינו וכו' הוא כמוד דבר אחר או כמו אי נמי ורצה לומר דוקא למירוש הראשון דמלת ושכתי
ענין שכיב מוש היא ולא הגויעה הוכרחנו לומר דמקרא זה מחובר לסוף המקרא שלמניו דלי לא תימא הכי אלא דמקרא זה באפיה נפשיה קאי
והיה אם כן מלת ושכתי לשון מוי גשור וכלו יאמר המכבי (ליג טיך בייא מייבי עלטרין) לפי זה מלת ושכתי מואמרים
וקברתי בקבורתם מויתרות לגוייהן כיון דכבר זכרו בהכרח להשכיב אותן גם אבותיו כודאי ישאלו מואמרים ויקברנו בקבורתם אלא על
כוחך מלת ושכתי הוא דכוק למקרא שלמניו והכי קאמר ליה כאשר תקיים בי אלנא תקברני כמגרים חז בודאי ושכתי עם אבותי
(ועד חך גויס ליגו) עם אבותי וכשאתי כודאי (חוכ' דוא וועשט מייך גוויס טראגין) מואמרים ובהל שגורא לשא דקרא הוא וקרא אלל
המדקדקים עתיד הכטוח ודרכו לבוא כשלא יתירא • והדר קאמר רש"י ועוד מנינו וכו' הוא דבר אחר ורצה לומר דלעולם מלת ושכתי מקרא
מאפה

רשב"ם

יחתי (כט) ויקרבו ימי ישראל לתות • כל יוקוס שאלס חפץ לנות את כליו לרדך לאמר ויקרבו • וכן ויהי כיון ויקח וגו' ויקרא את
עמו וגו' לא ידעתי יום מותי • וכן ויקרבו ימי דוד למות ויגו את שלום בנו • ויעקר התחלת פרשה זו מן יושב ישראל
באר מואמרים וגו' כי עליו מחובר יחתי יעקב אלא שלא ראו הקבלות למיין פרשת יגיש בותיה הארץ לפרעה וסיימה בוישב ישראל : שיש נא
ידך כבר פירשתי ואלל עבד אברהם : (א) וישתחו ישראל ליוסף מחקוס סהיה על המטה : (א) ויאמר ליוסף • אדם אחד אחר
וכן יגד המגיד ליעקב • (ב) ויש על המטה : הורגליו למטה ארץ ולבך כתוב לאמינו ויניח יוסף אתם חיים ברכו וגם להגיד
חוקו של יעקב שכל דברי צוואתו עשה בסיצה ורגליו על ארץ עד שסיים כל דבריו ואח"כ ויאסף רגלי אל המטה הכניס אל המטה כמו ואספת
אל תוך ביתך : וחן חיש מחסף חותי הביתה : (ג) נראה אלי כלון בשום חפדן ארס • ותיב אלי אל שדי פרה ורבה : (ס) ועתה
שני כתיב וגו' • כלומר מואמר שנתן לי הקס"ה את ארץ כנען הרי בראתי ליעזובך • כבוד ליעול פי שני שבעים ולבך שני כתיב ויטלו כנגד ראשך
ושמעון

מבלל

יופי

ויתו (לא) (וישהחו ישראל על ראש המטה) • שהארם שוכב עלה ופושט עצמו ונשען עליה
מוענין כנחלים נטיו שהוא ענין פשיטה ומתיחה :
מוח (א) (ויאמר ליוסף) • האומר וכן יגד ליעקב
עב 72 המגיד

באי אליך מצרומה ליהם אפרים ומנשה
 בראובן ושמעון יהוידן : ו זמול רחל
 אשר הולדת אחריהם לה יהיו על שם
 אחיהם יקראו בנחלתם : ו זאני בבאי
 מפני מטה עלי רחל בארץ כנען בדרך
 בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם
 בדרך אפרת הוא בית לחם : ח וירא ישראל
 את בני יוסף ויאמר מי אלה : ט ויאמר
 יוסף אלי אביו בני הם אשר נתת לי אלהים
 כזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם :
 י ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות
 ויש אדם אליו וישק להם ויחבק להם :
 יא ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך
 לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את
 זרעך : יב ויוצא יוסף אתם מעם ברכיו
 וישתחו לאפיו ארצה : יג ויקח יוסף את
 שניהם את אפרים בימינו משמאל ושרא
 ואת מנשה בשמאלו מימין וישראל ויש
 אליו : יד וישלח וישראל את ימינו וישת
 על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו

שני

דמצרים ערמית לנתך למצרים דילי
 אינו אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהוידן
 קדמי : ו זמול רחל בתוליד בתריהון דלך יהוידן
 על שום אחיהון יתקרון באחסנתהון :
 ז זאני במיתי מפני מיתת עלי רחל
 בארץ כנען באורחא בעוד כרוב ארץ
 למיעל לאפרת וקברתה תמן באורח אפרת
 היא בית לחם : ח נהוה וישראל יתבני
 יוסף ויאמר מן אילין : ט ויאמר יוסף
 לאביו בני אינון די דיהב לי יי הקא ויאמר
 קריבניון כען לותי ואברכניון : י ועיני
 וישראל יקנן מסיבו לא יכיל למחזי וקמיני
 יתהון לותיה וישק דהון ונפף להון :
 יא ויאמר וישראל ליוסף מחזי אפך לא
 סברית והא אחזי יתי יי אף יתבך :
 יב ואפיק יוסף יתהון מן קדמוהי וסגיד
 על אפיה על ארץ : יג ודבר יוסף ית
 תרויהון וית אפרים בימיניה מסמאלא
 וישראל וית מנשה בסמאליה מימינא
 וישראל וקריב לותיה : יד ואושיש ושרא

על

רשי

ית

(ו) וסולר חנו' - חס תוליד עור לא יהיו כמנין בני אלה כתיב שכי אפרים ומנשה יהיו ככללים ולא יהא להם שם כשכמים לניין
 כנחלה ואף על פי שחלקה הורן למנין גלגלותם כדכתיב לרב תרכב נחלתו וכל חים ואיש נשל כסוה חן ון הבכורות וכל מקום לא תקרלו
 שכמים חלו (להסיל גורל הורן למנין שמים השכמים וכשיח לכל שכט ושכט ודגלים לוח ולוח) : (ז) וזאני בבאי מפני ונו'
 ולא על פי שמי חסרית עבך להזכירי ליקבר בהרן כנען ולא כן עשיתי לחמך שהרי משה פוחד לבית לחם : כברת ארץ - מדת ארץ
 דהם אלפים אמה כבודת תמוס שבת בדכרי רבי משה הדרשן י ולא תאחר שעכבו עלי נשמים מלהולוכה ולקברה בחברון עת הנריד הוה
 שהארץ תלוה ותנוקת ככרה : ואקברה שם - ולא הולכתיה חמילו לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש בלכך עלי חבל דע לך שעל
 פי דיבור קברתיה שם שתאל לעזרה לכניה כשתלה אותם נחוראדן וזיו עוכרים דרך שם ינחת רחל על קברה וכוכה ומבקשת עליהם
 כחמים שנאמר (ירמיה לא) קול כרמה בשפת עוג' והקב"ה עשיבה יש שבר לפעולתך נחם ה' וצנו בניו לגבולם - ואונקלוס תרגם כיוס
 חרעה כדי שבור סריות חס (ספרים אפרים ארץ) ולומר אני שיהיה להם קנס שהיו קורין חומו כדי מחרשם חמת קורית דא בלע"ז כדחמדיון
 כרובותי כתיב דחסיק תעלש מתי כרבל : (ח) וירא וישראל את בני יוסף - בקס לכרכס ומסתלקה שכניה מאמו לפי שיתיד ירכס
 ואת כלבנות מאפרים ויהא ופניו ממנשה : ויאמר מי אלה - מהיכן ולו חלו שחיק רחיון לכריכה : (ט) כזה - הראה לו שער
 פדוסין ושער כתובה : (י) וקח יוסף רמשים על הדבר אקס עליו דומ הקודם : ויאמר קחם נא אלי ואברכם - זה שאתרסעוס

הושע

בארעא דמפריס עד דאחריה לונד למפריס די לי אינון אפריס ומעשה כראובן ושמעון מתחשבו לי : ו רבנן
 די תוליד בתריהון דילך יהוה על שום אחיהון ותקרוהו באהמניהון : ו ואנא דבעיתי מינד למקברי עם אהתי
 מיבת עלי רחל בהקיף בארעא דקנען באורחא בעוד סוגעי ארעא למיעיל לאפרת ולא זכילית לסוקרונה למקברה
 מטענת בפילתא דקברה מין באורח אפרת היא בית לחם : ה ותמיה ישראל ית בנו דיוסף ואמר מן מאן
 איתלידך לך אליו : ט ואמר יוסף לאביו בני הינו דיעב לי מוקרא דיי קדין בהקבא דעליה נסיבות ית אהנת דרה
 דינה דבהך לאיתו ואמר קריביון דדון לורי ואיבריביון : י ועיני ישראל יקרו מן סיבר ולא זכיל למימתי
 דקריביון : יא ואמר ישראל ליוסף סתמי סבר אפך לא תשיביר והא אחמי יתי יי וגוי : יב ואפיק יוסף
 עתהון סלנת רכובי וסגיד וגו : יג ודבר יוסף ית פרוהוים ית אפריס מן צטר ומיניה דהוא שמאליה דישראל
 נת קנשה מן צטר שמאליה דהוא ומניא דישראל דקריב לנתיה : יד ואשיט ישראל וגוי פנג ית דוי ארום

מנשה

רשי

(הוש' יא) ואכתי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו תרגלתי רוח כיעקב כשכיל אפרים על שלקמן על זרועותיו : (יא) לאפללתי
 לא מוכתי לבי לחשוב מחשבה שרחה פניך עוד . פללתי . לשון מחשבה כמו (ישעיה פז) הכיחי עשה עמי פליטה : (יב) ויוצא
 יוסף אהם . לאחר שנשקס הושיאם יוסף ונעם כרכו כדי לישם זה הלימון וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולכרכם : וישתחוו לאפיו
 כשחזר לאחוריו ולפניו חיו : (יג) את אפרים בוימינו משמאל ישראל . סא לקראת חברו ימינו כנגד שמאל חברו וכיון שהוא
 הככור מזומן לכרכם : (יד) שכל ארת ידיו . כתרומו

באר רחובות דקדוקי רשי

כאמיה נמשיה היא ולי נמסו דמלות וכשאלתי מזמרים וקברתי בקבורתם ניוותרת הס הא ינח כלאר כאמר דמלת ושכתי היא לשון
 מוכה ומת אכן אי אחריון מלת ושכתי היא כגויעה וכדאשכחן כדוד לאו מיותרת מדיה וכי קאמר ליה ושכתי (אין ווער בר גין) עם אבותי
 וכשאלתי וממרים (דער פאך ווערשטו מין טראגין) וממרים וקברתי (ווערשטו מין טראגין) בקבורתם : (פ) כתב
 המדקדק

רשב"ם

ומענין . עד באי לפני כואי . כדכתיב וליוסף יולד שני בנים כטרם תבא שנת הרעב כלומר קודם שבאתי מצרימה : (ו) ומו ולדתך
 בניך אחי בניך שגולדוך אחרי כחי כאלו שכע עשרה שנה שהייתי כאן על סם אחיכם יקראו ולא יהיו שבטים כי אם בתי אבות כי כל שבטים
 נפשו שבו כשעת ביהת יעקב בין בנים בין בני בנים היו כבי אבות ולהם כתחלקה הארץ כדאמרינן בבבא בתרא וכדכתיב בפנחס אפי' בכני
 פרוץ . לתזרון משפחת הצנורו לחמול משפחת החיולי . וכן רבני בלע ארד וכענין וגו' וכתב לכסוף לאלה תחלק הארץ כנחלה וגו' .
 לשמות משותפות אבות יתלו וכן בני בניו על יוסף שגולדו אחרין יקראו על סם אחיכם כנחלתם והיו בתי אבות כדכתיב בפרשת פנחס .
 (י) וחי בכנזי חפדן . כאותו הדרך לאחר שברכני הקב"ה עתה ויחל כאותו הדרך בעוד הרבה דרך עד הישוב לכן קברתי כדרך כי לא היו
 פתי לקיבה האלל לאלה כמערת המכפלה ושלא יפשיעוהו יוסף על אחיו הוטרך לומר כן : (ח) וירא ישראל . אף ע"פ שכתוב לפנינו
 ולא זכר לראות . יש רוח דמות אדם ואין נוכח דמות פניו : וכן לא יראי האדם אכתובי רחמי (כ"א וזרחי) את ה' : (ט) כזה .
 במלכות הואת : (יא) ראה . כמו ראות וכן עשה כיום הזה : לא פיללתי לא דכתי בלבי כל פילול לשון דין וכן ויעמוד פנחס ויפלל
 עשה נקמה . כדכתיב וקם מתוך העדה וקח רומח כידו וגו' לשון נקמת דין : (יג) את אפרים בימינו . להושיבו אלל שמאלו של
 ישראל : (יד) שכל את ידיו . כמו שכל זהו לשון אדם מועקס וכפתל כי מנשה הככור . ויודע היה יעקב שיוסף בני הכיחם שיהא
 מנשה

מכלל יופי

המגיד והוא מקרא קצר : (ו) (ומולדתך אשר הולדת) . פירוש בנים שהוליד אחריהם : (ז) (עלי) .
 כמו כראשית ג' הצאן והבקר עלות עליו"ל כי הוא היה הולך לאטו לרגל המלאכה ולא יכול לעזוב המלאכה
 ולגשאה לבית לחם כל שכן למערה וזה שאמר עליו ואם היה נושא לרגל המלאכה היתה מסרת אולי ימי קץ היו :
 (כעד) ענין הזמן ההוא : (כברת ארץ) פירוש כמיל שכן מרדך מקבורת רחל לאפרת ועיין בסימון ל"ה :
 (ח) (ירא ישראל) פירושו ראם ורא המרים כילא יכול לראות היטב וזהו לא יוכל לראות כי אחר כך

ואמר וירא ישראל את בני יוסף : (ט) (בזרה) .
 במקום הזה וכן כראשית לח לא היתה בזה קדשה :
 (יא) (לאפלתי) . מן שמות כל ונחז' פלילים ענינו
 המשפט והדין ופירושו לא עשירי משפט ודין בעצמו
 שאוכל עוד ראה פניך . ויש מפרשים פלתי ענין הפלדה
 כי לתפלת שוא הייתי הושב זה הפלה כי באמת הייתי הושב
 שאההמת : (יב) (מעם ברכיו) סמוך כלומר מבין ברכיו
 שהיו שם כימלת עם הבא כזה הענין וכן שמואלכ מעם
 השלחן כראשית כד עם באר לחוראי . (יד) (שכל
 את ידיו) הוא פועל יוצא מהדין

על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה
 הבכור: טו ויברך את יוסף ויאמר
 האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו אברהם
 ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום
 צוה: טז הפלאך הנאל אתי מקדלע
 יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם
 אבתי אברהם ויצחק וידנו לרב בקרב הארץ:
 ויולישי יז ויקרא יוסף כי יושית אביו ודימינו
 על ראש אפרים ויבוע בעיניו ויתמד גד
 אביו להסיר אתה מעל ראש אפרים על
 ראש מנשה: יח ויאמר יוסף אל אביו
 לא-כן אבני כיזה הבכר שים ימינך על-
 ראשו: יט וימאן אביו ויאמר ידעתי בני
 ידעתי נס-הוא יהיה-לעם ונס-הוא יגדל
 ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וורעו יהיה
 מלא-חגוים: כ ויברכס ביום ההוא לאמור
 בך וברך ישראל לאמר ישמך אלהים באפרים
 וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה:
 כא ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי
 מת והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל-
 ארץ

ותימיניה וישו על-רישא דאפרים והוא
 זעירא וית-סמליה על-רישא דמנשה
 אחכמנון לידוהי ארי מנשה בוכרא:
 טו וברך ית יוסף ויאמר אלהא די פלחו
 אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק וי דון יתי
 מדאיחגי עד יומא הרין: טז מלאבא די
 פנק יתי מכל-בישא וברך ית-עולמינא
 ויתקרי בהון שמי ושום אבהתי אברהם
 ויצחק ובמנו ומא-יסנון בנו בני-אנשא על-
 ארעא: יז ותוא יוסף ארי-שויו אבוהי די
 ימיניה על-רישא דאפרים ובאיש בעינותו
 וסעד ית-דאבתי ולאעדא יתה מעל-
 רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנשה:
 יח ויאמר יוסף לאבוהי לא-כן אבא ארוי
 דין בוכרא שוימינך על-רישיה: יט וסרוב
 אבוהי ויאמר ידענא ברוי ידענא אפה הוא ויהי
 לעמא ואף הוא יסגי וברס אחוהי זעירא
 וסגי מיניה ובנוהי יהון שליטין בעממא:
 כ וברכיננו ביומא ההוא למימר ברוי וברך
 ישראל למימר ושוניך וי באפרים וכמנשה
 וישו ית אפרים קדם מנשה: כא ויאמר
 ישראל ליוסף הא אנא מאית ויהי מימרא-דין
 בסערכון ויהיב יתכון ל-ארעא

שולשי

מלא ו

רשי

דאבהתכון

אחכמנון בהשכל וחכמה (ג) השכל את ידיו לכך מודעת כי יודע היה כי חכמה הכבוד ואף על פי כן לא שת ישימו עליו: (יז) הפלאך
 אגואל-אחתי: מלאך הרגיל להשתלח אל כנרפי כענין שנאמר ויאמר אלי מלאך ראלהים בחלום ויעקב וגו' חכמי החל בית אל: יברך
 את הנערים: חכמה וחסדים: וירגן: כדגים הללו שפרים ורבים וזמן עין הרע שולט בהם: (יז) ויתמוך יד אביו: הריסה
 מעל ראש כמו ויתמכה סידו: (יט) ידעתי בני ידעתי: שהוא הכבוד: גם הוא יהיה לעם: ויגדל פעתי דגדעין ללאת חשנו
 שהקט"ה עושה גם על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו: שעתיד יכוסע ללאת מוכנו שיחל את הרץ וילמד תורה לישראל: וורעו
 יהיה מלא חגוים: כל העולם יתמלא בלאת סגנו וסגנו קשיגניר חמה כנבעון וירח כעמק חילון: (כ) בך וברך ישראל
 סת לברך את בניו ידכס ככרכתם ויאמר איס לבנו ישוין אלהים באפרים וכמנשה: וישם את אפרים: כנכרתו לפני חכמה להקדימו
 כרגלים

מנשה בוכרא : טו ויברך ית יוסף ואמר יי די פלחו וגוי : טו : והא רעוא קדמך דמלאכא דמינך לי למיפדק
 ימי מכל בישא יברך ית טלייא ויתקרי בהון שמי ושום אבהי אברהם ויצחק והיבמא דבנורי ימא סני כספתי במינא
 קדון בני דיוסף ויתקפון לפני בני ארעא : יז : וחקא יוסף ארום משון אביו ית ד ימיניה על רישא דאפתיס
 ובאיש קדמוי נסענא לידא דאביו וגוי : יח : ואמר יוסף לאביו לא קרין אבא ארום דין בוכרא וגוי : יט : וסרב
 אביו ואמר דענא קרי דענא דהוא בוכרא ארף חבימא דארף הוא יתי לעם רב נארף הוא יסני ורבת אחיי קל'קא
 יסני ימיר מניה רבניו יהון סניאין בעממא : כ : וברכיבניו ביומא ההוא למימר בך יוסף קרי יברכו בית ישראל
 יד נקא ביומא דמהולא למימר ישונך יי באפרים ובמנשה רבמניו שבטניא יתמני רבא דאפרים קדם רבא דמנשה
 ומני ית אפרים דיהי קדם מנשה : כא : ואמר ישראל ליוסף דהא אגא קטא סופי לקמת ייהי מימרא דיי בפערכון

וגו

באר רחובות דקדוקי רש"י

המדקדק בעל שורש יהודה בעשר שמות סרק גימל וז"ל השמות אשר הוראתם תורה על לשון נקבה וכו' שמות הנודעות והארות כמו
 נזרים וכו' עכ"ל וכיון שכן דמדינת נזרים בטובה בלשון נקבה קשה לרש"י דליון לומר כפשיה דקרא כתן לי אלהים כזה (גאט הט מיר דיא
 קינד גיגעבין היר אין נזרים) הוי למכתבתן לי אלהים בואת לשון נקבה ומדכתיב כזה לשון זכר על כרחיך להורות הלימוד הראשון
 שטר אירוסין וסטר כתובה כי ענין סטר גם כן לשון זכר הוא : (ג) משום דליון לפרש מלת שכל מלשון כהמה משכלת (כל"א פ-
 ווארפין) ויהי כזכות הפסוק שהמש"ע ידוכסווא בחרוכה וכלא יד ימינו על ראש אפרים בלא מתכוין כסכרת יוסף דאם כן הוי לזכות שכל
 כש"י ימין ומדכתיב שכל כש"י שמאלית ודלי הוא כתרמונו אחמניו והיינו שהשכלא חכמה שכל (ער האט נקלינט) :
 משום

רש"י

ונסה לימינו של יעקב ואפרים לשמאלו והוא רצה לתת ימינו על ראש הנזיר ושמאלו על ראש הכבוד : (טו) ויברך את יוסף . ברכת
 הכנים היא ברכת האב : (יז) ויקרא בהם שמי . שמייה זרעם ורע זרעם : וידגו מנזרת חטופי למד פעל של היה כמו מן כזה
 וינכו מן שם וישנו : (יח) כי ישיב . קודם שזכרם וראה יוסף ששכל את ידיו ויאמר יוסף לאביו לא כן אביו אין לפרש ולומר
 לא יפה אתה עושה אלא היה לו לשאל לאביו מדוע אתה עושה כן אלא כן אמר יוסף ליעקב לא כן סדורים הכנים כמו שאתה סבור שלא
 ידקדקתי להביאם כסדר לפי ימין ושאלך לתת הכבוד לימין . והנזיר לשמאלך אלא בימיני לקחתי בכבוד והנזיר שמאלו לכך אתה
 מעקס ידך להסיר אותה מעל ראש אפרים כדי לשימה על ראש מנשה וכן כל לשון הסרה כתובים בקורן . סורה אלי אל תירא סורה
 משם לפנות חלו ויסורו חלו סרו משם לכא חלו : (יח) לא כן אביו . לא עשיתי כן אלא הכבוד לימין (הכתי) והנזיר לשמאלך
 (הכתי) אמר לו יעקב ודעתי בני ידעתי כי חכם אתה והביאתם כסדר לפי ימיני ושאלתי מפני שאתה סבור שאשים ימיני על הכבוד אבל אני
 מתכוין לתת ימיני על הנזיר שהוא לימין : (יט) ואלכס ואלא : (כ) כך יברך ישראל איש איש את בנו : וישם את אפרים לפני מנשה .
 באומרו ישיך אלהים כאפרים וכמנשה וכן לשון שימה נופל בדברים ואלה המושפטים אשר תשים לפנים . וזאת התורה אשר עס משה שימה
 בפניהם : (כא) הנה אבני מת . ויודע אני משארו
 עותי

מכלל יופי

והודים פעולות כלומר נתן שכל לידיו כאלו עשו בהשכר
 ובהכמות מה שעשו כי מנשה הי' הבכור וראה כנבואה כי היה
 קטן בברכה והוה השכל ביאסה היה גותן ימינו על ראש
 מנשה מהשכל היה כזה כן הוא דרך העולם והדעת
 המתרגם שאמר אחמניו
 לידוהי ולר' יונתן פ"א
 בשרשו : (כי מנשה
 הבכור) . היא מלת הטעם
 ופירושו נתן ידיו בשכר כי
 מנשה הבכור והיה לו לתת
 ימינו על ראשו אבל לא
 ששכל והבין כרוח הקדש
 כי הקטן יגדל ממנו וזה טעם
 שכל כי מנשה הבכור כי אם
 היה משים ימינו על ראש
 וכשרט שכל כשר רבי יונה הבין
 יעקב עיניו רצה לומר מידו
 יוסף כי מנשה הבכור לפי
 שהרגיש כי הניח חלו מנשה
 מימינו שכל וידע כי מנשה
 הבכור . ולכ"ג כתב שטעמו
 עוות כטעם שכל לא עשת
 חמיתופל אעפ"י שהוא כתוב
 כש"י והכונה שעות את ידיו
 ושם ימינו לפאת שמאלו ושאלו

לפאת ימינו וטעם כי מנשה
 הבכור אע"פ שמנשה הבכור וכן
 כי עס קשה עורף הוא : (טו) (ההלכו) הלשון
 הזה מורה על ההתעסקות
 בעבודת הש"ית כלבוכמעשה ושרש העבודה היא בלב :
 (הרעה אותי) ענין מרעה והוא יוצא לשנים פעוליים :
 (טז) (וידגו) ענינו וירבו כמו הרגים : (יז) (ימינו) :
 האר יד צדו הימין : (יח) (שום ימין) . הידהימין
 וכנהו בלשון זכר כמו יחזקאל יב והנהיך שלוחה אלי
 והנהכו מגלת ספר ישעיהו יד יכתוב ידולה או רוצה
 לומר יד ימין כלומר יד צדך הימין כמו ידימינו :
 (יט) (מלא הגוים) . שם רוצה לומר בלוהו כיניהם
 שימלאו ארצות הגוים מהם : (כ) (כך יברך ישראל)
 כשירצה אחר מישראל לברך את בנו יאמר לו ישימך
 אלהים
 עג 73

רביעי
מט

ארץ אבותיכם : כב ואני נתתי לך שכם
 אחד על-אחך אשר לקחתי מיד האמרי
 בתרבי ובקשתי : פ א ויקרא יעקב ב-
 בניו ויאמר האספו ואנידה לכם את אשר-
 יקרא אתכם באחרית הימים : ב הקבצו
 ושמעו בני יעקב ושמעו אלי ישראל אביכם :
 ג ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני
 יתר שאת יתר עז : ד פחו בפנים א-תותר
 כי
 לקביל-אפך הא-במיו ברם לא-אחניתא חולק יתיר לא תיסב ארי סליקתא בית-
 משכבי

רשי

כדנ"ס וכתבנכת הנשאים : (כב) ואני נתתי לך - לפי שאתה טורח להתעסק בקטורת ונס אתי כתיב לך נחלה שתקבר בה ואני ונשתי
 סחזור (יהושע בר) ואת עמנות יוסף אשר העלו מנוצרים קברו כשכס : שכם אחד על אחיך - שכם ממש היא תהיה לך חלה א'
 יתירה על אחיך : בהרבי ובקשרי - כשהרגו שמועון ולוי את אשר שכם כתכסו כל סביבותיהם להודונו להם וחזר יעקב בני חלמיה
 כנגדן - ד"ה שכם אחד הוא הכבורה שטלו בניו שני חלקים וזכס לזון חלק הוא והרבי יש לו דומים במקרא חלקה שכם (תהלים כא)
 כי תישתמו שכם תשית שוכא לפני לחלקים (הושעו) דרך ירחו שכתה חיס חלקו (צפניה ג) לעבדו שכם אחד : אשר לקחתי מיד
 האמורי - מיד עשו שעשה מעשה אמורי : ד"ה שהיה לך אחיו באמורי : בתרבי ובקשתי - היא חקנתו ותפלתו : (ועין
 ב"ה) שם שכתב ד"ה לפרש על חרסם של שמועון ולוי דהא לא עשו ונדעו שהרי כעס עליהם ע"ו - ולע"כ כלאו הכי א"ה לפרש עליהם דמה
 כתיבת טעם יהיה על שכתבו ליוסף ומני שלקחוהו שמועון ולוי בחריסם ובקשתם והלא חריסה מזה הטעם ראוי שיתן לשמועון ולוי ולא ליוסף
 וד"ק) : (א) ואנידה לכם - (ב"ד) סקלגלגלית את הקן ונסלקה עמנו מכינה וחתם לחומר דכרוס אחרים : ראשית אוני
 היא טפה ראשונה שלו שלא ראה קרוי מימיו (ב"ר) : אוני - כתיב כמו (הושע יב) ונחתי חון לי - (ישעיה מ) מרוכ חונים
 (ד) ולזין חונים : יתר שאת - דא יהי' להיות יתר על אחיך כהנה לזון כש"אית כמים : ויתר עז - במלות כמו (שמואל אב)
 ויתן עז למלכו ומי גרם לך להמסיד כל אלה - (ד) פחו במים - הפחו והסבלה אשר מהרת להרחות כעסן כמים הללו המזיהרים
 למרזתם

באר רחובות דקדוקי רשי

(ד) עזום דמלת אוני תתפרש גם כן בענין צער כמו לא חלתי באוני ומתנו ופרשור"ל באכילי דלא יתכן כאן לזון הוצרך לפרש דזה הוא ענין
 כה ועבורה אוני (מיון קראפט) : (ה) החילוק שבין השם דבר ובין לשון פעל הוא זה כלומר שיתכן לדבר בזמן עבר כמו שחר
 (ער האטג'היט) הוא לשון פעל ונקוד אות ראשונה סוף השורש קמץ ואות שנייה כפתח וטעמו (כל"ה טראפק) לגמרי אחר כל הנקודות
 כזה

רשבים

מותי יהיה אלהים עמוכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם לאחר ד' מאות שנה שנאמר לאברהם : (כב) ואני - באותה הארץ
 כתיב לך חלק אחד יותר על אחיך שונשה ואפריס כראובן ושמועון יהיו לי לקחת שני חלקים בארץ אשר אני ובניו עתידים לקחת מיד
 האמורי ובתי ובקשתי כחלמיה יאושע - ולאף על פי שכתוב כיהושע לא בתרביך ולא בקשתך ואתו פסוק בזני חלמי האמורי מוכר וכיון
 שאמר חכמים צרעה לא עברה את הירדן וכתוב כיהושע ואשלת לפניכם את הצרעה ויתרש איתם שני עולמי האמורי אשר בעבר הירדן
 לא כתיב ולא קשתך וכתוב של יעקב גרם להם : (א) ויקרא יעקב שלם בשטלים - האספו כי שמיים נפש הנדילו באלו שבע עשרה שנה
 ונעשו עם רב וכדכרי רבותינו (לשם) מאות חלף - את אשר יקרא אתכם ענין גבורתם ונחלתם : (ג) כחי וראשית אוני יתר
 שאת ויתר עז דיכר אחד הוא - דרך המקראות לכפול את דבריהם (כ"ה אחי) כמו חילי (כחי) חילי ומותי : גם אוני ומותי
 הוא דכתיב ונחתי חון לי וידיו תשכנה אוני כלומר כבודי אתה ונתתן כן חילי וראשית ממותי יתר על אחיך היה לך לשאת ויתר עז היה
 לך למלך על אחיך - חבל פחיה והסבלה היה לך כמים הנשפין לך אל תותר לא הסכרה ולא הולכות : (ד) כי עליות מושכבי
 חכי